

בש"פ 9191/17 - נור עבדאללה נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון

בש"פ 9191/17

לפני: כבוד השופט ע' פוגלמן

המבקש: נור עבדאללה

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל

בקשת רשות לערור על החלטת בית המשפט המחוזי
בתל אביב-יפו (כב' השופט י' טופף) בעמ"ת
12995-11-17 מיום 13.11.2017

תאריך הישיבה: כ"ד בכסלו התשע"ח (12.12.2017)

בשם המבקש: עו"ד אלון בן זיו; עו"ד ליאור גולן

בשם המשיבה: עו"ד אלון טישלר

החלטה

בקשת רשות לערור על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב' השופט י' טופף), שדחה ערר על החלטת בית משפט השלום לעצור את המבקש עד תום ההליכים נגדו.

1. ביום 3.10.2017 הוגש נגד המבקש כתב אישום שבגדרו הואשם בעבירות של איומים וניסיון תקיפת עובד ציבור. על פי האמור בכתב האישום, ביום 1.10.2017 ניגש המבקש לתחנת אחיות במחלקת פסיכיאטריה ג' בבית חולים תל השומר ופנה לאחת האחיות בבקשה להתאשפז. האחיות הסבירה לו כי לא ניתן להתאשפז כך וכי עליו לפנות

למיון. המבקש איים על האחות ואמר "אתם מסתלבטים עלי אני אראה לכם מה זה" וניסה לתקוף את האחות בכך שהשליך לעברה גיליון אותו אחז בידו, אך זה נפל על הרצפה. אח שהיה במקום סגר את חלון התחנה, אז ניסה המבקש לתקוף את האחות בשנית בכך שהשליך לעברה כף מתכת אותה אחז בידו, וזו פגעה בחלון התחנה. המבקש החל להלך במסדרון, תוך שהוא מאיים בפגיעה בעובדי המקום ואומר "בני זונות אני יראה לכם מה זה, אתם לא תסתלבטו עלי, אתם לא מבינים עם מי הסתבתם, אתם לא עוזרים לי".

2. המבקש נעצר ביום 1.10.2017 בחשד לביצוע העבירות האמורות, ובהחלטה מאותו יום הורה בית משפט השלום בתל אביב-יפו (כב' השופטת ש' בן יצחק) לערוך למבקש בדיקה פסיכיאטרית ראשונית, והאריך את מעצרו בשלושה ימים. ביום 3.10.2017, בד בבד עם הגשת כתב האישום הוגשה בקשה לעצור את המבקש עד לתום ההליכים. בהחלטה מאותו יום הורה בית משפט השלום בתל אביב-יפו (כב' השופט ר' פרי) על מעצרו של המבקש עד להחלטה אחרת. כמו כן, ציווה בית המשפט על עריכת חוות דעת של הפסיכיאטר המחוזי, שתתייחס לכשירותו לעמוד לדין ולאחריותו לביצוע המיוחס לו וכי הבדיקה תיעשה בתנאי אשפוז, ככל שיראה הפסיכיאטר המחוזי לנכון. בחוות הדעת הפסיכיאטרית שהוגשה לבית המשפט ביום 17.10.2017 (להלן: חוות הדעת) נמסר כי המבקש נמצא במצב פסיכוי פועיל עם פגיעה בשיפוט ובבוחן המציאות; וכי הוא אינו מסוגל לעקוב אחר ההליכים המשפטיים המתנהלים נגדו, ולהבין את האישומים המיוחסים לו ואת הפסול במעשיו. כמו כן צוין כי המבקש אינו מסוגל לעזור ולהיעזר בעורך דינו. אשר למצבו הנפשי בעת ביצוע העבירות, צוין כי ניכר שהמבקש היה במצב פסיכוי פועיל ולכן, הערכת חוות הדעת הייתה כי באותה העת, לא היה מסוגל להבדיל בין טוב לבין רע וכי קיים חשד לתחילת תהליך סכיזופרני עצמוני שאינו רק השפעה קצרה וחולפת של שימוש בסמים. נוכח כל אלה ונוכח מסוכנות המבקש לעצמו ולסובבים אותו בשל מצבו, נקבע כי המבקש זקוק לטיפול בתנאי אשפוז והומלץ להורות על מתן צו אשפוז. להשלמת התמונה יוער כי ביני לביני, ביום 4.10.2017 הוצאה בעניינו של המבקש הוראת אשפוז ב"מסלול האזרחי", מכוח סעיף 9 לחוק טיפול בחולי נפש, התשנ"א-1991 (להלן: חוק טיפול בחולי נפש), וביום 10.10.2017 זו הוארכה בשבוע נוסף (עמ' 7-8 לחוות הדעת).

3. בדיון שנערך בעניינו של המבקש בבית משפט השלום בתל אביב-יפו, ביקשה באת כוח המשיבה להורות על מעצרו עד תום ההליכים - נוכח עברו הפלילי, הכולל הרשעות בעבירות אלימות בגין נשא בעונשי מאסר ממושכים, ובשים לב ל"מצב הנפשי שנפרש בחוות הדעת הפסיכיאטרית", המלמדים שניהם על מסוכנותו. בצד האמור ציינה באת כוח המשיבה כי זו תעתור להפסקת הליכים ולצו אשפוז. בעניין אחרון זה השיב בא כוח המבקש, לשאלת בית המשפט, כי מרשו לא מסכים להפסקת ההליכים נגדו מכוח סעיף 170 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 ומבקש לברר את אשמתו. בתום דיון זה נעתר בית משפט השלום בתל אביב יפו (כב' השופט ר' פרי) לבקשת המשיבה והורה על מעצרו של המבקש עד תום ההליכים. בהחלטתו, עמד בית המשפט על האמור בחוות הדעת וקבע כי גם אם יש בכך כדי להעלות חולשה מסוימת בראיות הקיימות בנוגע לעבירת האיומים המיוחסת למבקש, התמונה הכוללת - שעניינה מצבו הנפשי ועברו הפלילי המכביד - מצביעה על מסוכנותו, אשר לא הוצגה חלופת מעצר לאיונה. נוכח כך, נקבע כי קיימות ראיות לכאורה לתמיכה במיוחס למבקש; כי הבירור הפסיכיאטרי באשר למצב הנפשי של המבקש בעת ביצוע העבירות יערך בהליך העיקרי; וכי לא ניתן להסתפק בעניין דנא בהוראת אשפוז אזרחית בלבד, המוגבלת בזמן מטיבה. לפיכך הורה בית המשפט כי המבקש יעצר עד תום ההליכים, על פי סעיף 16 לחוק טיפול בחולי נפש בבית חולים כפי שיקבע הפסיכיאטר המחוזי.

בסמוך לאחר מתן ההחלטה, הוחזר המבקש למרכז לבריאות הנפש אברבנאל (להלן: מרכז אברבנאל), כשהוא אזוק ביד וברגל ומלווה בזקיפים. ביום 18.10.2017 הגיש המבקש בקשה בהולה להסרת הכבילה והזקיפים (להלן: הבקשה להסרת האיזוק) ובהחלטה מאותו יום קיבל בית משפט השלום בתל אביב-יפו (כב' השופטת ש' בן יצחק)

בקשה זו וקבע כי לא הובהר הצורך בכבילתו של מי אשר שבועיים קודם לכן שהה במחלקה ללא כבילה וללא השגחת זקיפים מבלי שהתרחש אירוע חריג. עוד יצוין, לאחר החלטות אלו, הועבר המבקש ממרכז אברבנאל למרכז לבריאות הנפש של שירות בתי הסוהר (להלן: מב"ן), שם - על פי האמור בבקשה שלפניי - שוהה המבקש עד היום בתנאי הפרדה, לבד בחדרו, ומקבל טיפול אנטי פסיכיאטרי.

4. המבקש הגיש ערר על ההחלטה לעצור אותו עד תום ההליכים מיום 17.10.2017. בהחלטה מיום 13.11.2017 דחה בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב' השופט י' טופף) את הערר בקבעו כי המסוכנות הנשקפת מהמבקש היא גבוהה מאוד - גם אם האירוע נושא כתב האישום הנוכחי אינו בעל עוצמה משמעותית - וזאת בשים לב לעברו הפלילי של המבקש ומצבו הנפשי הנוכחי. בצד זאת, בית המשפט נעתר לבקשת המבקש להתרשם מהמפקחות שהוצעו על ידו, אמו ואחותו, לצורך בדיקת חלופה של מעצר בית מלא. באשר לאלו, נקבע כי חרף הדאגה למבקש והרצון הטוב שהביעו המפקחות, הן אינן מתאימות למשימת הפיקוח.

טענות הצדדים

5. מכאן הבקשה שלפניי, בגדרה טוען המבקש כי לא היה מקום לעצור אותו עד תום ההליכים ואין להשתמש במעצר כפתרון לליקוי הנפשי ולטיפול הפסיכיאטרי הנדרש. לדבריו, הסיבה שהופיע מלכתחילה בבית החולים תל השומר, שם אירע המקרה נושא כתב האישום, הייתה לקבל טיפול מתאים ואין הצדקה להעדיף בעניינו אשפוז בהליך מעצר על פני אשפוז ב"מסלול האזרחי" - חלופה טיפולית במסגרתה ייבחנו מצבו הנפשי העדכני והטיפול הרצוי עבורו. בהקשר זה טוען המבקש כי אילו לא היה לוקה בנפשו, לא היה ניתן משקל רב כל כך לעברו הפלילי בהחלטה על מעצרו עד תום ההליכים, בשים לב למסוכנות המינורית הנשקפת מן המעשים המיוחסים לו בכתב האישום, שאינם נמצאים ברף הגבוה של החומרה ונובעים מלכתחילה מבקשתו המקורית לקבל טיפול. לטענת המבקש, נוכח חוות הדעת - קיימת חולשה ראייתית בהתייחס ליכולת להוכיח את העבירות המיוחסות לו בכתב האישום, בהיעדר יסוד נפשי נדרש; וממילא לא קיימת בעניינו עילת מעצר - כך הטענה - נוכח האמור במסמך הרפואי שהוגש מטעם המבקש לתמיכה בבקשתו להסרת האיזוק, שעליו חתומים רופאים ממרכז אברבנאל, שלפיו הוא אינו מסוכן לעצמו וכלפי אחרים (להלן: המסמך הרפואי). לבסוף, משיג המבקש גם על החלטת בית המשפט לדחות את החלופה שהוצעה בעניינו, בטענה כי לא ניתן לקבוע כי המפקחות לא מתאימות אך בשל כך שבעבר לא היה בכוחן להוציאו מתחום הפלילים. בדיון שלפניי הבהיר בא כוח המבקש כי בשים לב לכך שחלפו חודשיים וחצי מאז מעצר המבקש, לעמדתו יש להורות על שחרורו ממעצר, אם כי - ומטבע הדברים - עדיפה האפשרות של העברת עניינו של המבקש לבחינת הפסיכיאטר המחוזי ב"מסלול האזרחי" על פני הותרתו באשפוז בתנאי מעצר.

6. בתשובה שהגישה וכן בדיון לפניי, טענה המשיבה כי אין מקום להתערב בהחלטות הקודמות בעניינו של המבקש וכי בקשתו לא מעוררת סוגיה עקרונית המצדיקה מתן רשות לערור. המשיבה מדגישה כי היא לא הסכימה לאמור בחוות הדעת מבחינת כשירותו המהותית של המבקש, אלא לכך שבשלב זה הוא לא מבין "מה קורה סביבו ולא כשיר לעמוד לדיון" (סעיף 5 לתשובה). לטענתה, הבקשה לעצור את המבקש עד תום ההליכים לא נבעה אך ממצבו הנפשי כי אם גם מן המסוכנות הגבוהה הנשקפת ממנו - שנלמדת מעברו הפלילי, שיש בו נדבך נוסף למסוכנות המיוחסת לעבירות נושא כתב האישום. עוד נטען כי מסיכומי תעודות רפואיות בזמנים הסמוכים לאירוע המתואר בכתב האישום (המפורטים בחוות הדעת) צוין כי המבקש "מאד מניפולטיבי" וכי חוות הדעת שלפנינו אינה נחרצת במסקנותיה על אודות מצבו הנפשי. לכן, לעמדת המשיבה, אין באמור בחוות הדעת כדי לכרסם בתשתית הראייתית הלכאורית הקיימת בעניינו של המבקש. בנוסף, המשיבה ציינה כי בחוות הדעת צוין כי ביום 9.10.2017 הוכנס המבקש לחדר בידוד

עקב תוקפנות פיזית כלפי הסובבים אותו ולכן המסמך הרפואי שעליו נסמך המבקש, שלפיו לא היו אירועים חריגים במהלך אשפוזו, אינו מדויק.

בתשובה לטענות אלו נטען, בין היתר ואשר לעברו הפלילי של המבקש, כי לא ניתן להעמידו בלב העניין, וכי נסיבות המקרה המיוחדות שבענייננו אינן מצדיקות שימוש באמצעי פוגעני כמעצר. עוד הודגש, כי המשיבה אינה נוקטת עמדה פוזיטיבית בקשר למסקנת חוות הדעת לעניין כשירותו המהותית של המבקש, ולא ביצעה פעולות שנועדו לעורר ספק בחוות דעת זו.

עוד יוער כי בפרק הזמן שבין הגשת הבקשה שלפני לבין הגשת תשובת המשיבה, התקיים דיון מקדמי בהליך העיקרי בעניינו של המבקש, ובו שוב ציין בא כוחו כי המבקש מתנגד להפסקת ההליכים. באותו הדיון ביקשה באת כוח המשיבה כי התיק יועבר להליך הוכחות על מנת "למנוע מנאשם שזקוק לאשפוז להיות כרגע במב"ן". בית המשפט הורה על העברת התיק למותב שיידרש לשמיעתו וקבע דיון תזכורת לאותו מותב ליום 12.12.2017 (שנדחה בהמשך ליום 24.12.2017).

דיון

7. לאחר שעיינתי בבקשה ובתשובה לה, וכן לאחר שהאזנתי לטיעוני הצדדים בדיון שהתקיים לפניי, החלטתי לדון בבקשה כבערר ולקבל את הערר בחלקו כפי שיפורט להלן. כידוע, כדי שיוורה בית משפט על מעצרו של נאשם עד תום ההליכים נדרש עניינו לעמוד בתנאים הקבועים בסעיף 21 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: חוק המעצרים): קיומן של עילת מעצר (כאמור בסעיף 21(א) לחוק זה) ושל ראיות לכאורה להוכחת אשמתו של הנאשם בעבירות המיוחסות לו (סעיף 21(ב) לחוק זה). אם מתקיימים תנאים אלה, מצווה בית המשפט לבחון אם לא ניתן להשיג את מטרת המעצר בדרך שפגיעתה בחירות הנאשם פחותה (סעיף 21(ב)(1) לחוק המעצרים). במקרה שבו מצא בית המשפט להורות על מעצרו של אדם, אך הוצגו לו ראיות שלפיהן העצור חולה ומצבו מצריך אשפוז, רשאי בית המשפט - לאחר שקיבל חוות דעת מתאימה - להורות כי המעצר יהיה בבית חולים שיקבע הפסיכיאטר המחוזי או באגף פסיכיאטרי של בית סוהר (סעיף 16 לחוק טיפול בחולי נפש; ראו גם בש"פ 92/00 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(4) 240, 256-257 (2000); בש"פ 9861/01 מדינת ישראל נ' וטרי, פסקה 5 (25.12.2001)).

8. חיצו של העורר בענייננו מופנים בעיקר לשאלה אם מתקיימים לכתחילה התנאים להורות על מעצרו עד תום ההליכים, נוכח מסקנות חוות הדעת בעניינו. בבש"פ 6002/14 פלונית נ' מדינת ישראל (11.9.2014) (להלן: עניין פלונית) כבר עמדתי על כך שחוות דעת פסיכיאטרית בעניין מצבו הנפשי של נאשם בעת ביצוע העבירות רלוונטיות גם להליך המעצר, עת נבחנת התשתית הראייתית הלכאורית הדרושה לצורך החלטה על מעצרו עד תום ההליכים:

"כפי שכבר הוטעם בפסיקתנו, בית המשפט הוא הקובע אם הנאשם היה בלתי שפוי בעת ביצוע המעשה או לא כשיר לעמוד לדיון, ולא אנשי בריאות הנפש. על כן, המותב הדין בתיק העיקרי הוא שיקבע אם אכן הנאשם הוא בר עונשין אם לאו, הן מבחינת כשירותו לעמוד לדיון והן מבחינת יכולתו להבחין בין טוב ורע במועד ביצוע העבירות. בשלב זה אפוא יש להעניק לחוות הדעת משקל לכאורי בלבד ולא משקל מוחלט. עם זאת, כפי שכבר נפסק, אם קיימים נתונים בעלי משקל (ולו לכאורי) שמטים את הכף לעבר המסקנה שסיכויי הנאשם שלא להיות מורשע אינם מבוטלים, לא ניתן להתעלם מהם. כלומר, חוות הדעת אינה מאיינת את יתר הראיות הלכאוריות, אך היא יכולה להוביל לפיחות בעצמתן"

(שם, פסקה 11; ההדגשות הוספו - ע' פ').

9. בהליך שלפנינו יש לבחון אפוא איזה משקל יש ליתן לחוות הדעת הפסיכיאטרית בעניינו של העורר במסגרת בחינת התשתית הראייתית הלכאורית הקיימת להרשעתו במיוחס לו. לעניין זה אציין כי מקובלת עליי עמדת העורר שלפיה גם אם המאשימה הצהירה כי היא אינה מסכימה עם האמור בחוות הדעת, אין בכך כדי לשלול מיניה וביה קביעה בדבר השפעתה של זו על עוצמת הראיות הלכאוריות במסגרת הדיון בבקשה למעצר עד תום ההליכים על ידי המותב שדן בהליך אחרון זה. זאת, גם בנתון לנקודת המוצא שעליה עמדנו, שלפיה ההכרעה בשאלה אם הנאשם בר עונשין, הן מבחינת כשירותו לעמוד לדין, הן מבחינת יכולתו להבחין בין טוב לבין רע במועד ביצוע העבירות, מסורה לבית המשפט שדן בתיק העיקרי. כפי שציינתי בעניין פלוני, ברי כי מצב הדברים שבו אין מחלוקת בין הצדדים בדבר מסקנות חוות הדעת משפיע במידה רבה על עוצמת הראיות הלכאוריות כך ש"רק במקרים חריגים ימצא במצב כזה כי חרף קיומה של חוות דעת פסיכיאטרית כאמור - חוות דעת שאין כופר בה - יש להורות על מעצרו של הנאשם עד לתום ההליכים נגדו". ברם, היעדר הסכמה בין התביעה לבין הנאשם לגבי האמור בחוות דעת פסיכיאטרית, כבעניינו, אינו בבחינת סוף פסוק ואין בו כדי להוציא את משקלה של חוות דעת זו ממארג הראיות הקיימות, אלא יש להתחשב בכך במסגרת השיקולים שעל בית המשפט להידרש אליהם במלאכת הבחינה הלכאורית של הראיות בשלב המעצר (בש"פ 4706/12 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (21.6.2012) (להלן: בש"פ 4706/12); בש"פ 6114/12 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקאות י-ב (27.8.2012); בש"פ 6103/12 עוזרי נ' מדינת ישראל, פסקה ה (4.9.2012)). יש לזכור כי "ענין לנו בשאלת מעצרו של נאשם, ואם קיימים נתונים בעלי משקל (ולו לכאורי) שמטים את הכף לעבר המסקנה שסיכויי הנאשם שלא להיות מורשע אינם מבוטלים, לא ניתן להתעלם מהם" (בש"פ 4706/12, פסקה 10). כך ככלל, וכך גם בעניינו, לצורך החלטה על מעצרו של העורר עד תום ההליכים, יש ליתן משקל למסקנות חוות הדעת הפסיכיאטרית ולשאלת משמעותן לבחינה הלכאורית של המכלול הראייתי בתיק.

10. כאמור, חוות הדעת בעניינו של העורר מצאה כי בעת ביצוע העבירות המיוחסות לו, ניכר כי היה במצב פסיכוכטי פעיל והעריכה כי בשעת המעשים האמורים העורר לא היה מסוגל להבדיל בין טוב לבין רע, בין מותר לבין אסור. לאחר שעיינתי בחוות הדעת, לרבות בחלקים שאליהם הפנתה המשיבה, סבורני כי זו מביאה להפחתה מסוימת בעוצמת הראיות הלכאוריות להוכחת העבירות המיוחסות לעורר (השוו בש"פ 4706/12, פסקה 13). כמו כן, כפי שציין בא כוח העורר, מלבד ההסתייגויות שהעלתה המשיבה בהליך שלפניי בעניין מסקנות חוות הדעת (ובדיון בערר בבית המשפט המחוזי), המשיבה לא נקטה פעולות שנועדו לסתור מסקנות אלו, מבין הצעדים העומדים לרשותה כאמור בהנחיות בדבר "הגשת חוות דעת פסיכיאטרית מטעם פסיכיאטרים בשירות המדינה" הנחיות פרקליט המדינה 7.10 (התשס"ב) (וראו גם בש"פ 4706/12, פסקה 9).

11. נוכח מסקנתי זו בדבר הפיחות בעוצמת הראיות, אני סבור כי יש לבחון את האפשרות לשחרר את העורר ממעצר (לקשר בין עוצמת הראיות לבין שחרור לחלופת מעצר ראו בש"פ 4033/15 אבו מדיעם נ' מדינת ישראל, פסקה 17 (18.6.2015); בש"פ 612/15 מידברג נ' מדינת ישראל, פסקה 20 (5.2.2015)). יחד עם זאת, ועל רקע המסוכנות שניתן לייחס לעורר - בשים לב הן לעבירת האיומים המיוחסת לו (שאמנם אינה ברף חומרה גבוה), הן לעברו הפלילי המכביד ביותר - וכן נוכח הקשיים שהתגלו לגבי החלופה שהוצעה על ידו, סבורני כי בשלב הנוכחי לא הוצגה בעניינו חלופת מעצר הולמת.

12. הדיון בעניינו של העורר יוחזר אפוא לבית משפט השלום בתל אביב-יפו שייתן הוראות בדבר הכנת תסקיר שירות מבחן לבחינת חלופות מעצר שיציע העורר (שונות מזו שנדחתה בהחלטות הקודמות), לרבות חלופה מוסדית,

במהירות הראויה. כמו כן, הואיל ובדין לפניי הועלתה האפשרות של הפעלת סמכויותיו של הפסיכיאטר המחוזי ב"מסלול האזרחי" (כפי שאכן נעשה בראשית ההליך), יעבירו נציגי המשיבה את החלטתי זו לפסיכיאטר המחוזי ויודיעו לבית המשפט השלום בתל אביב-יפו עד ליום 18.12.2017 אם מצא הפסיכיאטר המחוזי לעשות שימוש בסמכותו זו, על פי שיקול דעתו ומבלי שאביע כמובן עמדה לגבי אפשרות זו. בית משפט השלום יוכל להביא גם נתון זה בין שיקוליו. ודוקו: אין בדברים אלה כדי לגרוע מההפרדה הקבועה בדין בין ה"מסלול האזרחי" לבין ה"מסלול הפלילי" לאשפוז, הקבועים בחוק טיפול בחולי נפש. מדובר בנתון נוסף שיוכל להיות מונח לפני בית המשפט בהליך המעצר בגדר בחינת דרכים אפשריות להשגת תכליתו באמצעים שפגיעתם בחירות הנאשם פחותה.

עד לקבלת החלטה בהתאם למתווה האמור - ישאר העורר במעצר במב"ן.

במובן זה, מתקבל הערר באופן חלקי.

ניתנה היום, כ"ו בכסלו התשע"ח (14.12.2017).

שׁוֹפֵט
